

LINGVISTIKAÜLESANNETE LAHTINE VÕISTLUS

3. APRILLIL 2004

KURESSAARE, NARVA, PÄRNU, TALLINN, TARTU

Nimi:

Kool ja klass:

Elektronpost:

Juhendav õpetaja (või kontaktisik koolis):

Ülesanne 1

On antud gruusiakeelsed sõnad ladina transkriptsioonis ja nende tõlked (suvalises järjekorras).

tvali, caltvala, calpexa, sartuli, ertsartuliani, ertadgiliani, mravalsartuliani

ühekohaline, ühekorruseline, silm, ühesilmaline, korrus, ühejalgne, mitmekorruseline

Viige gruusikeelsed sõnad ja nende tõlked vastavusse (7 punkti).

tvali

caltvala

calpexa

sartuli

ertsartuliani

ertadgiliani

mravalsartuliani

Ülesanne 2

On antud tatikeelsed arvsõnad:

26 - bisti šæš

279 - dy sad sæbistdæh nyh

67 - sæbisti hæft

314 - sæ sad dæhčar

92 - čarbistdæh dy

Kirjutage tati keeles järgmised arvsõnad (10 punkti)

16

83

327

999

Nimi:

Ülesanne 3

On antud jaapanikeelsed laused ja nende tõlked eesti keelde.

1. Seito-ga hako-no naka-kara neko-o toru.	Õpilane võtab kassi karbist.
2. Seito-ga tento-no naka-de tegami-o jomu.	Õpilane loeb kirja telgis.
3. Inu-ga tsukue-no sita-de hone-o kamu.	Koer närib konti laua all.
4. Nedzumi-ga todana-no sita-kara nodzoku.	Hiir vaatab kapi alt (välja).
5. Neko-ga kabe-no usiro-de kaku.	Kass kraabib seina taga.
6. Musuko-ga ie-no usiro-ni iku.	Poiss läheb maja taha.
7. Musuko-ga tento-no naka-ni tsukue-o oku.	Poiss paneb laua telki.

Tõlkige eesti keelde (5 punkti):

1. Musuko-ga todana-no naka-kara tento-o toru.
2. Nedzumi-ga tento-no usiro-de tegami-o kamu.
3. Seito-ga tsukue-no sita-ni hako-o oku.

Tõlkige jaapani keelde (10 punkti):

1. Koer kraabib karbis.
2. Poiss võtab hiire laua alt.
3. Kass vaatab telgi tagant (välja).

Nimi:

Ülesanne 4

On antud sõnapaarid läti ja leedu keeles (leedukeelsed sõnad on antud ebatraditsioonilises kirjaviisis). On teada, et need keeled pärinevad ühest algkeelest, see tähendab on saanud tänapäevase kuju regulaarsete häälikumuutuste tagajärjel nii, et lähtekohaks oli sama algkeel.

leedu	läti	
augti	augt	kasvama
augi	audz	(sina) kasvad
auga	aug	(tema) kasvab
augau	augu	(mina) kasvasin
augai	augi	(sina) kasvasid
gani	dzen	(sina) ajad
gena	dzen	(tema) ajab
ginei	dzini	(tema) ajas
veiki	veic	(sina) täidad
veikei	veici	(sina) täitsid
regēti	redzēt	nägema
regējau	redzēju	(mina) nägin
akis	acs	silm
akī	aci	silma
akīs	acis	silmad
akīse	acīs	silmales
laikas	laiks	aeg
laikai	laiki	ajad
laikū	laiku	aegu
upē	upe	jõgi
upēs	upes	jões
upēse	upēs	jõgedes
kiltis	cilts	hõim
gīvas	dzīvs	elav

Märkus: kriips tähe kohal tähistab hääliku pikkust.

1. Kumb keel on arhailisem, st häälikuliselt sarnasem algkeelele? Seletage, miks te nii arvate (antud materjali põhjal) (5 punkti).
2. Kirjutage, millised häälikulised muutused ja millises järjekorras on toimunud vähem arhailises keeles (vajadusel jätkake lehe teisel poolel) (10 punkti).

Nimi:

Ülesanne 5

On antud osa jaapani korrutustabelist

futatsu x jotsu = jatsu

itsutsu x itsutsu = nidzjugo

jatsu x kokonotsu = sitidzjuni

itsutsu x jatsu = jondzju

mitsu x mutsu = dzjuhati

kokonotsu x mitsu = nidzjusiti

kokonotsu x mutsu =

kokonotsu x = hatidzjuiti

jotsu x = sandzjuni

Täitke tühjad kohad (10 punkti)

Ülesanne 6 (10 punkti)

On antud aega tähistavad väljendid:

homme, siis, pärast seda, praegu, suvel 2004, pärast Iraagi sõja algust, sellel esmaspäeval, nädal hiljem, nädala pärast.

Jagage ajaväljendid kolme tähenduslikku rühma selle alusel, kuidas tähistatav aeg nende puhul määratakse, ja seletage, mille poolest need rühmad üksteisest erinevad. Kas mõni väljend kuulub mitmesse rühma? Kui jah, siis seletage, kuidas. Lisage igasse rühma üks teie kirjeldusega sobiv väljend.

Nimi:

Ülesanne 7

On antud laused ja sõnaühendid indoneesia keeles ja nende tõlked eesti keelde (suvalises järjekorras).

engkau guru adik saja	minu noorem vend on sinu õpetaja sõber
guru adik sahabat engkau	sina oled minu noorema venna õpetaja
adik saja sahabat guru engkau	sinu sõbra noorema venna õpetaja
saja guru sahabat engkau	minu noorem vend on sinu õpetaja
adik saja guru engkau	mina olen sinu sõbra õpetaja

Viige laused ja nende tõlked vastavusse (5 punkti).

engkau guru adik saja
guru adik sahabat engkau
adik saja sahabat guru engkau
saja guru sahabat engkau
adik saja guru engkau

Millised indoneesia keele lauseehituse seaduspärasused suudate nende näidete põhjal kirja panna (5 punkti)?

Kuidas veel võiks tõlkida teise lause (2 punkti)?

LINGVISTIKAÜLESANNETE LAHTINE VÕISTLUS

3. APRILLIL 2004

Vastused ja seletused

Ülesanne 1

Vastus:

tvali	silma
caltvala	ühesilmaline
calpexa	ühejalgne
sartuli	korrus
ertsartuliani	ühekorruseline
ertadgiliani	ühekohaline
mravalsartuliani	mitmekorruseline

Seletus:

ühesilmaline ja *ühejalgne* on gruusia keeles väljendatud teisiti kui ühekorruseline, sest esimesel kahel juhul on tegemist millegi puudumisega.

Ülesanne 2

Vastus:

16	dæhšæš
83	čarbisti sæ
327	sæ sad bisti hæft
999	nyh sad čarbistdæh nyh

Seletus:

dy – 2

sæ – 3

šæš – 6

hæft – 7

bisti – 20 → sæbisti – 60; sæbistdæh – 70 ($60 = 3 \times 20$, $70 = 3 \times 20 + 10$)

(enne kümne nimetust *dæh* on kakskümmend *bist*)

Tati keeles on kahekümnendsüsteem

Ülesanne 3

Vastus:

1. Musuko-ga todana-no naka-kara tento-o toru.

Poiss võtab telgi kapist.

2. Nedzumi-ga tento-no usiro-de tegami-o kamu.

Hiir närib kirja telgi taga.

3. Seito-ga tsukue-no sita-ni hako-o oku.

Õpilane paneb karbi laua alla.

1. Koer kraabib karbis.

Inu-ga hako-no naka-de kaku.

2. Poiss võtab hiire laua alt.

Musuko-ga tsukue-no sita-kara nedzumi-o toru.

3. Kass vaatab telgi tagant (välja).

Neko-ga tento-no usiro-kara nodzoku.

Seletus:

Sõnajärg jaapani keeles: alus + ruumimäärus + (sihitis) + öeldis

Ruumisõnade tähendus: *naka* – koht sees; *sita* – koht all; *usiro* – koht taga.

Ruumisõnad saavad sõltuvalt liikumise suunast lõpu *-de* (koht, paigalolek), *-kara* (liikumise algpunkt), *-ni* (liikumise lõpp-punkt).

Ruumisõnale eelneb nimisõna lõpuga *-no*.

Ülesanne 4

1. Kumb keel on arhailisem, st häälikuliselt sarnasem algkeelele? Seletage, miks te nii arvate (antud materjali põhjal).

Leedu keel on arhailisem, sest selle erinevatele vormidele vastavad läti keeles mõnikord kokkulangevad vormid (materjalis *dzen*). Selline olukord tekib, kui erinevad häälikumuutused lühendavad algkeele sõnu. Näiteks eesti keeles langevad kokku paljude nimisõnade nimetav ja omastav kääne (muna:muna), soome keeles aga mitte (muna:munan), seega soome keel on arhailisem.

Punkte anti ka muude õigete seletuste eest.

2. Kirjutage, millised häälikulised muutused ja millises järjekorras on toimunud vähem arhailises keeles (vajadusel jätkake lehe teisel poolel) (10 punkti).

Esimene muutus: $k \rightarrow c$; $g \rightarrow dz$ (*i*, *e* ja *ees*)

Seejärel kadusid sõna lõpust üksiktäishäälikud, täishäälikuühendid aga lühenesid (*ai* \rightarrow *i*; *ei* \rightarrow *i*; *au* \rightarrow *u*)

Muutuste järjekord tuleneb näiteks sellest, et kui konsonantide muutumise hetkeks oleksid vokaalid juba kadunud, oleks *aug* ja *audz* pidanud muutuma samasuguseks.

Ülesanne 5

futatsu x jotsu = jatsu

$$2 \times 4 = 8$$

itsutsu x itsutsu = nidzjugo

$$5 \times 5 = 25$$

jatsu x kokonotsu = sitidzjuni

$$8 \times 9 = 72$$

itsutsu x jatsu = jondzju

$$5 \times 8 = 40$$

mitsu x mutsu = dzjuhati

$$3 \times 6 = 18$$

kokonotsu x mitsu = nidzjusiti

$$9 \times 3 = 27$$

kokonotsu x mutsu = **godzjujon**

$$9 \times 6 = 54$$

kokonotsu x **kokonotsu** = hatidzjuiti

$$9 \times 9 = 81$$

jotsu x **jatsu** = sandzjuni

$$4 \times 8 = 32$$

Seletus:

Antud arvsõnade hulgas on kahte tüüpi sõnu, ühed lõpevad *-tsu*, teised sisaldavad *-dzju-*. Sealjuures on esimesed valdavalt vasakul poolel, teised aga paremal poolel. Sellest oletame, et ühekohalistele arvudele vastavad arvsõnad lõpevad *-tsu*, mitmekohalistes sisalduv komponent *-dzju-* eristab aga tõenäoliselt kümnelisi ja ühelisi. Esimene tehe annab oletuse, et *jatsu* peab olema 6 või 8 (kas $3 \times 2 = 6$, $2 \times 3 = 6$ või $2 \times 4 = 8$, $4 \times 2 = 8$).

sitidzjuni ja *nidzjusiti* on arvud struktuuriga XY ja YX. Kuna *jatsu* on kas 6 või 8, on selliseid võimalusi korrutustabelis ainult kaks: kas 45 ja 54 või 27 ja 72.

Kuna *jondzju* peab olema üle 20 (kuna *jatsu* on kas 6 või 8 ja 2 on juba eelnevate oletustega "kinni"), siis järelikult on jaapani kahekohalistes arvsõnades esimesel kohal kümnete tähistaja (nagu ka eesti keeles).

Kuna *jatsu* on 6 või 8, saab *itsutsu* olla ainult 5. Kahekohalistes arvsõnades on 5 *go*. Edasine tuletuskäik on juba lihtne.

Kahe viimase tehte arvud sisaldavad osi, mida mujal pole (*iti* ja *san*). Eelneva analoogia põhjal oletame, et kahekohalistes arvudes kaustatakse teistsuguseid arvsõnu, kuna kõik muud on esinenud, jäävad järele ainult 1 ja 2. Nii ongi: *iti* on 1 ja *san* on 2 (selline süsteem tuleb sellest, et jaapani keeles kasutatakse kuni 10 oma arvsõnu, sellest eadsi aga hiina laenusid).

Ülesanne 6

I. Väljendid, mille tähendus (st aeg, mida kõneleja mõtleb), määratakse lähtuvalt kõnelemise hetkest: *homme, praegu, sellel esmaspäeval* (tähenduses "lähimal esmaspäeval" minevikus või tulevikus), *nädala pärast* (tähenduses "nädal pärast praegust").

II. Väljendid, mille tähendus määratakse eelneva teksti põhjal: *siis, pärast seda, nädal hiljem, nädala pärast* (tähenduses "nädal pärast viimati mainitud aega"), *sellel esmaspäeval* (tähenduses "eelmisena mainitud ajahetkele lähim esmaspäev").

III. Väljendid, mille tähendus ei muutu: *suvel 2004, pärast Iraagi sõja algust*.

Punkte anti ka mõnede muude loogiliste lahenduste eest.

Ülesanne 7

engkau guru adik saja	sina oled minu noorema venna õpetaja
guru adik sahabat engkau	sinu sõbra noorema venna õpetaja
adik saja sahabat guru engkau	minu noorem vend on sinu õpetaja sõber
saja guru sahabat engkau	mina olen sinu sõbra õpetaja
adik saja guru engkau	minu noorem vend on sinu õpetaja

Millised indoneesia keele lauseehituse seaduspärasused suudate nende näidete põhjal kirja panna?

1. Sõnajärg: peasõna enne laiendit.
2. Verb *olema* puudub kõigis vaadeldud lausetes.
3. Sõnad ilmselt ei muutu (st ei ole käändeid)

Kuidas veel võiks tõlkida teise lause?

sinu sõbra noorem venna õpetaja

(tegelikult ka: *Noorema venna õpetaja on sinu sõber*)

Seletus:

sahabat – sõber (esineb kolmes lauses)

saja – mina, minu (esineb neljas lauses)

adik – noorem vend (esineb neljas lauses)

engkau – sina, sinu (esineb viies lauses)

guru – õpetaja (esineb viies lauses)